

«Глас Црногорца» издаван према службеној потреби (3—4 пута месечно). — Преплата, на шест месеци: три франка за француску; шест франка за све друге земље. Адреса за све што се тиче листа: Journal officiel du Montenegro, Neuilly-sur-Seine, rue Ancelle.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

LA VOIX DE MONTENEGRO

Службени орган Краљевине Црне Горе Journal Officiel du Royaume de Montenegro

La Voix de Montenegro (Glasce Tzernogorca) parait suivant les exigences du service. — On s'abonne au Bureau du Journal officiel du Montenegro, a Neuilly-sur-Seine, rue Ancelle (France). Prix de l'abonnement pour six mois: pour la France: 3 fr. — pour l'Étranger: 6 fr.

Неји код Париза, 19. августа 1919.

Neuilly-sur-Seine le 1 Septembre 1919

У 70. броју «Гласа Црногорца», у указу, којим су водници произведени у чин потпуковника, штампано је име Ива Вулековића двапут, а треба да стоји само једанпут, — што се овим исправља.

Уредништво

НЕСЛУЖБЕНИ ДИО

Кр. Влада дала је ово саопштење париској штампи:

Неји, 31. августа 1919.

Неки листови саопштили су вијест из Биограда, да је Александар, принц-регент Србије, предузео потребне кораке да се Црној Гори даде аутономија и да Црна Гора персоналном унијом буде сједињена са Србијом.

Такве вијести противрјечу се једино у тој намјери да заведу јавно мишљење и да у овим часовима, кад се рјешава питање о Црној Гори, утичу на одлуке Конференције Мира у Паризу.

Право Црне Горе на свој државни живот не може зависити од воље ни принца регента ни владе Србије. То стечено своје право Црногорци су бранили стољећима; то право је Црној Гори загарантовано ратним међународним уговорима, кад још није ни било Србије, као и свечаним обавезама Савезника на вријеме овог рата: да ће Црна Гора бити потпуно независна. То и јесте, у ствари, воља црногорског народа, а да је то истина, најбољи доказ је устанак који непрестано траје у Црној Гори противу варварске србијанске окупације.

РИЈЕЧ О ЦРНОЈ ГОРИ У ФРАНЦУСКОМ ПАРЛАМЕНТУ

Посланик у француском парламенту г. Дрелон питао је министра спољних послова «да ли ће Црна Гора, савезничка и ратујућа држава, имати своје представнике на Конференцији Мира, кад се буде рјешавало о накнадама, одштетама и гаранцијама на које она има право?» — Министар је на то питање одговорио овим ријечима:

Конференција је, у почетку свога рада, ријешила да Црну Гору заступа један представник, али да ће се тај представник одредити тек онда кад се ситуација уземљи разбистри. Међутим, влада америка, затим британска и француска, признале су државу Срба, Хрвата и Словенаца, али Конференција још није директно рјешавала питање о Црној Гори.

Г. министар Нишон је, у ствари, одговорио исто што и енглески подсекретар за спољне послове у енглеском парламенту, чију смо изјаву саопштили у своје вријеме. Читаоци виде из овог одговора, да признање државе СХС од стране Великих Сила нијесу повријеђена права Црне Горе, нити су још новој држави СХС признате границе. Питање Црне Горе и њених будућих граница Конференција Мира ће имати тек да рјешава.

Са србијанске стране међутим стало се јавља преко појединих владиних листова («Народне Воље» и цетињске «Народне Ријечи») да је Конференција Мира признала и одобрила разбојништво, које је званична Србија учинила над Црном Гором. Јасно је, да наши непријатељи ову неистину протурју ради тога, да обману њом Црногорце и да убију вјеру у сигурну побједу наше праведне ствари.

ТАЈНА АУСТРИЈСКА АРХИВА

II.

(Оригинални документи)

До сада смо имали неколико пута прилику да покажемо како су листе биле клевете званичне Србије, да је Црна Гора тобож имала тајне споразуме и уговоре са Аустријом.

Сада доносимо оригинална и истинита документа из тајне немачке и аустријске архиве, која још једном више доказују да је једна гнусна лаж све што је из Биограда протурано о тајним уговорима и споразумима.

Париски «Тан», у броју од 21. августа 1919., штампано је уједињеним именом баварског министра у Берлину Дерхенфелда, од 18. јула 1914. упућено баварској влади, у ком писму он извјештава своју владу о онтој политичкој ситуацији и о ратним намјерама Беча и Берлина. Поред осталог, Дерхенфелд износи и мишљење немачке владе о држању појединих балканских држава у рату који се припрема између Аустрије и Србије. Ставови који се односе на балканске државе гласе:

«Што се тиче Бугарске, аустроугарска амбасада у Берлину вјерује, да ће Краљ Фердинанд искористити рат између Аустрије и Србије, те да ће истовремено напасти Србију, у нади да поврати земље, изгубљене Букурешким Миром. Бојати се да се Румунија у овом случају не окрепе против Бугарске, као што је учинила у другом балканском рату.

«Грчка, пак, неће гледати са задовољством умањивање Србије. Ној се могу дати накнаде у Епиру; у замјену она ће Кавалу уступити Бугарској. Напошлетку, што се тиче Црне Горе, овдје т. ј. у Берлину најау се да ће Краљ Никола, који је уман (интелигент), паћи за боље да Србијанце пусти да се сами бију против Аустрије. Аустрија ће моћи искористити, приликом ове потпуне измјене карте Балкана, да захтијева да јој се уступи Ловћен. Могао би се паћи начина да се Црној Гори да накнада у сјеверној Арбанији».

Познато је, да између Беча и Берлина није било тајне ни у војним ни у политичким питањима. Оно што је знао Беч, знао је и Берлин, и обратно. У Берлину су биле дакле познате све релације и све везе, које је Беч имао са ма којом државом, па и са Црном Гором. Према томе, ако је између Аустрије и Црне Горе било каквих уговора, или споразума, Берлин је то морао знати. Из писма Дерхенфелдова излази, пак, да Берлин није сматрао Краља Николау ни као аустрофила, а камо ли као савезника Аустрије. У Берлину се уочи рата није рачунало на неки тајни споразум или уговор између Беча и Цетиња. Њемачка је влада рачунала само на интелигенцију Краља Николе. Вјеровала је, да Краљ Никола неће ступити на страну Србије само стога, што је интелигентан, и што ће, као такав, предвидјети опасност, која би отуда наступила за њега и за Црну Гору.

Исто тако, из овог писма се види то, да између Аустрије и Црне Горе није никад постојао какав оило споразум о уступању Ловћена. Напротив види се, да се Аустрија хтјела користити оним метежом, који би услед рата настао на Балкану, у ком случају је влада је намјеру захтијевати да јој Црна Гора уступи Ловћен.

Интересантно је забиљежити да су предвиђања Берлина о држању балканских држава у рату аустро-србијанском била тачна, наузимајући она, која су се односила на Црну Гору, а унеколико и на Румунију. Држање Бугарске и Грчке

било је тачно онако, како је предвиђено, а и Румуније с малом измјеном. Држање Црне Горе било је, пак, обратан од онога чему се је Берлин надао. Црна Гора и Краљ Никола били су први, који су се ставили на страну Србије. Аустрија је, чим је предала ултиматум Србији, покушала да задобије Црну Гору за неутралност. Она је чак писмено понудила Црној Гори, ако остане неутрална, богате финансијски накнаде и сјеверну Арбанију. То је још тада саопштила црногорска влада посланицима Русије, Енглеске, Француске и Србије, акредитованим на Цетињу. Увјерени смо да је Краљ Никола тада понмао сву опасност којој излаже Црну Гору и себе, нарочито кад се зна, да је одлука Црне Горе, да се стави на страну Србије, пала раније по што је на Цетињу и у Биограду било познато, да ћемо, као савезнике, имати уз се Русију, Француску, Енглеску и Белгију. Поред свега тога, ни понуда Аустрије, ни интелигенција Краља Николе нијесу учиниле да се он и за један сат, а камо ли дан, или мјесец, размислила и да остави саму Србију. Опасност и жртве биле су извјесне на Цетињу, али братска солидарност и национална ствар биле су прече и том приликом, као и увијек до тада.

Показали смо како се о Црној Гори мислило у Берлину у почетку рата. Из документа који је у вједу штампано париски лист «L'Information» у броју од 21. августа 1919. видије се што се је у том истом моменту мислило у Бечу.

Тај чланак, у L'Information штампан под насловом «Како је Аустрија спремавала рат» гласи:

«У свом чланку о војној ситуацији бивше Аустро-Угарске, *Korrespondenz Express* објављује тајна саопштења која је 1914. упутио шефу војног кабинета царевог, Конрад фон Хенцендорф, шеф главног штаба аустријског.

Већ 1906.—07. Конрад фон Хенцендорф напомиње да је балкански проблем, а нарочито српски, од највећег значаја по монархију. За правилно рјешавање тог проблема сматра да је први корак, који треба учинити, пораз Италије, како би Аустрија имала одријешене руке према Србији. Све превентивне војне мјере биле су предузете према овом плану, који у осталом, није био извршан.

Када је у 1908.—09. анексиона криза ставила Србију у први ред питања која је требало ријешити, Конрад фон Хенцендорф чинио је све, да се идеје приведу у дјело и да се огласи рат Србији и Црној Гори. Али ситуација, која је тада била изванредно повољна, није била искористљена, јер остали савјетници царевни били су противног мишљења.

Тада је већ постало јасно, да ће се последице овог успелог набрза осјетити. Балкански рат, вели мисао ових рапората, букуно је 1912. и наши непријатељи, користећи се нашим оклијевањем, извршише дјела с којима су могли бити потпуно задовољни. Тада је Конрад фон Хенцендорф савјетовао, да се предлози Србији савез, који би ова одбацила, и да јој се, ако га одбије, огласи рат.

У непријатељској намјери према Србији, предлагало се, да се Арбанија створи независном државом, што би ослабило Србију и Црну Гору. Али, и ако је акција Србије, а нарочито Црне Горе, давала у то вријеме прилику за оружану интервенцију Аустрије, ипак се није ништа учинило. Шта више, политика монархије извијела је ово питање пред остале Силе и толико је себи везала руке, да је изјавила да је стварање Арбаније њен — једини циљ. Међутим, према плану Хенцендорфовом, стварање Арбаније било је једино изговор да се дође до главног циља, т. ј. до обрачунавања са Србијом и Црном Гором. Да је монархија, интервенишући против Србије и Црне Горе,

изразила своју вољу у ратоборној форми њено би држање повукло за собом друге последице, т. ј. непосредну интервенцију Румуније.

Ток политичких догађаја, као што су овдје изложени, — наставља даље Конрад, — довео је до тог резултата, да је данас монархија окружена на сјеверо-истоку, на истоку и југо-истоку неоспорним непријатељима и да је постала тачка на коју гледају сви главни противници: Русија, Румунија, Србија, Црна Гора; да на југо-западу има савезника мало сигурног, Италију, док на сјеверо-западној граници њеној вјерној савезници пријете двије моћне сујетке, Русија и Француска, а да и не помињемо Енглеску.

Садашња ситуација монархије је таква, да треба да буде спремна да узме и најтеже одлуке, које би евентуално ријешиле њен будући опстанак и да у тој намјери треба да држи спремну сву своју војну снагу. Исто тако треба да ради и за случај да њени животни интереси буду заглављени или да ток догађаја изазове поновно сличну ситуацију као у години 1908.—9., што би јој дозволило да своје пројекте оствари.

Што се тиче Арбаније, вели даље, треба избјегавати сваку војну окупацију, која би укочила или изазвала коцне наше моћи.

Потребно је изјавити да се резервишемо у случају окупације од стране ма које друге силе и радити директно против те силе, ма која то била, Србија, Црна Гора или Италија. Треба да приђемо у помоћ Арбанији, као што је то чинила с толико успјеха Русија у Црној Гори, давајући јој новац, оружје, муницију, бродове, а нарочито инфраструктуру, да би напokon арбанска влада могла образовати јаку војску.»

Из горњих истинитих саопштења читаоци ће видјети да у Берлину нијесу сматрали Црну Гору као савезника Аустрије, а да је Аустрија још од 1906. тражила да нападне Црну Гору као и Србију. Та тежња од стране Аустрије нарочито се манифестовала 1908. за вријеме анексије, 1912. за вријеме балканског рата, а нарочито у прољеће 1913. за вријеме скадарске афере, те напошлетку 1914. Из ових документа види се јасно да је Аустрија сматрала Црну Гору као свог непријатеља и као експонента Русије, што је у ствари и била, а ипак као Савезника, што не би био случај, да је постојао икакав тајни споразум или уговор између Црне Горе и Аустрије. Овим је коначно утврђена истина; она је триумфовала на част оних који су клеветали, а на срамоту клеветника. Ипак моралне и материјалне штете, које је црногорски народ претрпιο од ових београдских клевета немогуће је више исправити. Ове клевете су биле најмоћније оружје против Црне Горе и најстрашнији и најљући њен непријатељ од памтвијек. Црногорци неће заборавити ни прауцима београдских зликоваца и клеветника:

да су због тих клевета у 1915., Црна Гора и њена војска били лишени од својих Савезника сваке помоћи;

да је то један од главних узрока наше катастрофе концем 1915. и почетком 1916.; и

да су због тога црногорски заробљеници и црногорски народ, једини од свих осталих савезничких народа, били лишени помоћи Савезника за вријеме робовања од три године.

Београд је клеветима постигао резултате, које је желио, али исто тако и оне које није желио и који му не могу годити, т. ј. вјечну мржњу Црногораца.

Вук Мандушић

Ђорђевић, по аустовском праву, наслиједи Црну Гору. Они вјерују, да и данас може бити, као у средњем вијеку, да се у прилику доносе провинције и права народа! Нити је Црна Гора својина Петровића, а још мање Карађорђевића, већ је Црна Гора својина једино народа црногорског, коју је он створио и драго толиких вјекова са надчовјечанским прегнућем, и у којој је он био једини политички субјект и објект.

Господине Предједнице,

Ко зна историју Црне Горе од назад толиких вјекова, тај зна, да је њен приватни и јачи живот стално почивао на моралним величинама. Црногорци су увијек моралним добрима давали преимућност над материјалним. Погинути за слободу своје Отаџбине и за васкре своје заробљене браће, то су вјековни идеали црногорског народа. При томе Црногорци су, по својим погледима на свијет, каузалисте и еволуционисте, а уз то су поштоваоци традиција. Одликују се јаким вјерском толеранцијом. Породица и задата ријеч светиња им је. Својом физичном снагом и величином надмашују све остале Балканце. Њихов језички дијалект украје је књижевном језику целокупног српског племена, а уз то они су Српству дали највећег pjesника и мислиоца (црногорског владара Петра II, претка данашњег Краља Николе.) Они су први у свијету, у својој пријестолници основали државну штампарију на годишњу дана прије открића Америке, и то је била уопште прва штампарија коју су Словени у свијету имали. Онда није ни чудо, Господине Предједнице, што су Црногорци са оваквим преимућствима били једини од свих осталих племена српских, који су, послје досељења, у борби с источним римским царством, Византијом, образовали још у IX вијеку независну своју државу са пријестолницом у Скадру, и који су ту државну независност очували све до данашњих дана. Они су творци средњовјековног краљевства и царства српског, и у тој својој проширеној држави себи су били и тада задржали политичку хегемонију. Напротив, пак, сва остала српска племена била су, тако у којем периоду, било робови византиски, маџарски, турски, млетачки, француски, било, пак, аустријски. Послије потамњене државне величине наше су вјековне борбе и савези, у име балканског хришћанства и Словенства, противу Османлија створили диспозицију за ослобођење Балкана. У самом деветнаестом вијеку — да не говоримо за раније — водили смо, између осталих, осам ратова, док су други Балканици били само гледаоци, који су се одушевљавали и славили наша херојства. Преко нас се је сав културни свијет упознао са вриједношћу српског народа. Што тако освит XVIII. и XIX. вијека није загледао Црну Гору сагласно њеним напорима већом, узрок је тај, што се је, протекцијом турске владе, на истоку њеном постепено образовао фронт од муслиманског житељства наше крви, те се је исти спајао са херцеговачко-босанским мухамеданским свијетом преко Повоназарског Саџака, тако да се је око цијеле Црне Горе образовао један готово потпуни круг мухамеданског непријатељског житељства. Нарочито источни дио мухамеданског житељства тога круга — сјеверна Арбанија — и западни дио млетачког житељства — Херцеговина — тално су наваљивали с царским турцима (војскама, да освоје центар (Црну Гору), или, да бар сузје талају круг црногорских војних прегнућа. У колико су црногорска наваљивања у разним периодима могла проћи тај круг, у толико су се у сусједним областима рађали и устанички покрети, али ипак, тај бедем мухамедански око Црне Горе у главном је остајао као препрека, да се не споје та два таласа: — државни црногорски, и онај, који су Црногорци изазвали својим периодичним наваљма са оне стране круга мухамеданских насељена у сусједним покрајинама. Тако је тај круг мухамеданских насељена ометао тијесно спајање тих српских крајева са црногорском државном територијом, и тиме је он био препрека стварању једне велике Црне Горе, нарочито стога, што се је при удржављавању тих крајева морала

водити борба не само са царском турском војском него и са становницима тога кружног насељена. Пашаљук пак биоградски (доцнија Србија) налазио се је с оне стране круга, и то тако, да је мухамеданског житељства било само до варошима, а села су била чисто хришћанска, те кад се је једанпут покрет народни створио, он је обухватио огромне просторије, јер варошко непријатељско становништво, као мањина, није се могло томе успјешно одупријети и потпомаћи царске турске трупе, као што је то могло бити у оним нашим покрајинама, где су и по селима била мухамеданска (непријатељска) насељена, и као што је то био случај у Херцеговини, Босни, Повоназарском саџаку, Скадарском пашаљуку, Старој Србији и Македонији. Кад су Црногорци својим борбама створили вјеру нашим заробљеним сународницима у успјешну борбу противу турске царевине, и кад су са својим насељенима проширили пашаљук биоградски (доцнија Србију), тада су Црногорци по поријеклу: Карађорђе Петровић, (основатељ династије Карађорђевића) Младен Милошевић, Јаков Пенатовић, Стојан Чушић, Анта Богвићевић и стотине њих других, подигли устанак у пашаљук биоградском. Границе су тога устанка биле дошле, одакле су започинчала насељена мухамеданска по селима. Тај је простор, послје пораза Наполеона Великога, Русија евакуисала и на тај је начин поникла она базална Србија, која је постојала до Берлинског конгреса. Како је круг сеоских мухамеданских насељена око пашаљук биоградског био за неких пет пута шири од онога, који је обухватио Црну Гору, тако се је и Србија из једном појавила пет пута већа од Црне Горе. То је један од разлога зашто је Црна Гора остала мала и поред тих петих јединствених вјековних прегнућа.

Други је разлог тај, што она никада није водила политику државног егзистенца, као Србија, која је међутим мирно поемањала и борбу Црне Горе с Турском 1853. — 4. 1858., 1862., као и 1877. године, док је Црна Гора у вијек своје државне интересе жртвовала, кад су год пет дошли у сукоб са интересима своје заробљене браће, о чему је доказ и овај рат.

Свакако да народ, који је имао овакве врлине према онтој ствари, не би могао за скоро шездесет година имати за свога толико поштованог вођу Краља Никола, да Краљ Никола није сам по себи заслужио, и као приватна и као јавна личност. Нема сумње, Краљ Никола је највећа индивидуалност на Балкану. Као pjesник, он је творац оне револуционарне националне химне читавог српског народа: «Онама онамо!...» коју је у неослободеним земљама подједнако гонили како Цариград тако и Беч. Настајавано је, да своје pjesничке идеале путем политике привде у дјело, као што то показују његове непоколебљиве политичке везе с Русијом, као вођом Словенства, као и његов рад са великим Хрватом, бискупом Штросмајером, за ослобођење јужних Словена. Али разумије се, не да се оснује једна држава по аустријском методу, где не би се осјећали ни Срби, ни Хрвати, ни Словенци код своје куће. Водио је четири рата за ослобођење своје браће. У та четири рата три пута га је издала Србија: 1862. (јер је био споразум са Србијом, да и она уђе у рат, на ова издаде, те је тако Црна Гора сама водила рат противу силне турске царевине); 1877. (било је уговорено, да ни један ни други савезник, један без другог, не смије закључити ни примирје ни мир с Турском, међутим Србија је закључила и примирје и мир, те је Црна Гора сама продужила рат); 1913., према уговору, имали су у заједници продужити опсаду Скадра, Србија је повукла војску испред Скадра на један подат и печастаи начин и при томе солидарисала се је, у нигању скадарском, са Аустро-Угарском. Црногорци су продужили опсаду и заузели Скадар, и није тим истим Црногорцима, ништа сметало, да доцније отиду Србијанима у помоћ у борби противу Бугара. Краљ Никола је иницијатор херцеговачког устанка од 1862. и 1875., последице чега су биле ослобођене извјесног дијела српског народа. Он је помогао устанак у Боки Которској

1869. противу Аустрије и поново такође покрет противу Аустрије у Боки Которској и Херцеговини 1882., стављајући тимем на политички танет не само ослобођене своје браће испод Турке, него и браће испод Аустро-Угарске. Захваљујући интервенцији Русије, није дошло тада до рата између Црне Горе и Аустрије. Године 1908. понудила је црногорска влада, влада у којој је и потписани имао част бити члан, Србији и Турској ратни савез за заједнички напад противу Аустро-Угарске, ради извршења анексије над Босном и Херцеговином, које су одбиле, јер нијесу биле спремне. Србија је тада изјавила, штавише и то, да њена права анексијом Босне и Херцеговине нијесу попријеђена. Послије тога, 1909., иста влада је, преко потписаног, понудила Србији организацију револуционарних чета за упад у Херцеговину, у циљу, да само становништво тих земаља стави пред Европу то питање на дневни ред. (Тај упад би имали извршити Црногорци и ускоци херцеговачки који су од раније били укључени у Црну Гору, као и они који су укључили поводом анексије.) Приликом бјегства у овом рату, Србијанци су изгубили архиву из тога времена, те су Аустројанци тај документ о понуди четничке акције публиковали са именом потписаног.

1911. црногорска влада потпомаже старотурски устанички покрет у Ст. Србији и у скадарском вилајету, уперен противу Младотурака, савезника Беча и Берлина, а Србијанци међутим, пријатељују са владом тих петих Младотурака. Краљ Никола заједно са својом владом спремао је себи као политичар, да као војник изврши смртни удар вјековном крвнику Словенства и Хришћанства на Балкану, Османском царству. Донста, црногорска влада је већ излађе године (1912.) склопила ратни савез противу Турке, и то, најрије с Бугарском, па с Грчком, па тек онда са Србијом, јер према ранијем искуству није имала појерења у Србију да ће ући у једну ратну акцију, него ју је са поменутиим ратним савезима довела пред свршен чин, и да не би било онет какве неодлучности међу савезницима, прва је црногорска војска пријела границу и напала турску војску. Иницијатива балканског рата, који је уништио турско царство у Европи, јесте политичко дјело владе Краља Николе. Да је Турска, као познати савезник Беча и Берлина, остала у Европи, војничка би ситуација била много тежа, у овоме рату, по српско племе и по наше савезнике. Отуда Аустроугарска, дужна на Црну Гору, не даде јој Скадар, који је у црногорским вратима, и који је животно питање за Црну Гору, а ипак дозвољава Србији и Скопље и Битољ, и друга проширења.

Напомињемо, да је послје анексионе кризе, није се јасно видјело, да Аустроугарска жели и даље продирати на Балкан, једна пријатељска Велика Сила настојавала око тога да балканске државе, у заједници с Турском, образују један одбрањени савез противу Аустроугарске. Влада Краља Николе је одмах тај предлог примила и изјавила своју сагласност. Међутим Турци су одбили тај савез, као непрактичан по интересе Турске. Бугари, пак, с друге стране, изјавили су, да право споразума између Бугарске и Србије не може бити, док буде тих основних противности у питању македонском. Напослетку се Србија одрекла целокупне Македоније, у корист Бугарске, али под условом, да Бугарска, у случају једног напада од стране Аустро-Угарске на Србију, буде обвезана дати Србији у одбрани 200.000 војника. Дакле, Бугарска је била, на паширу, добивена за један одбрањени савез противу Аустроугарске по страховиту скупу цијену: по цијену губитка свога права на Македонију. Македонија је имала принасти Бугарима, било да се то питање ријешити путем европског конгреса, било ратом. Али тада, кад су први пут закључили споразум о Македонији, нијесу ни помишљали на одређени моменат ратне акције противу Турке. Црна Гора, пак, видјела, да су Младотурци по реленту из Беча, кренули да униште нарочито пашелеменат у Старој Србији и да настојавају да Турску помоћу Њемачке модерно

милитаризирају и да је тако створе војничком првокласном силом у офанзивном смислу, то су краљ Црне Горе и његова влада, као што смо рекли најрије, својом понудом за ратну акцију противу Турке, створили ратни балкански савез, који је Турску у Европи уништио.

Кад Бугари 1913. нападну Србију ради Македоније, ишенирвани свакако и политиком аустроугарском, тада Црна Гора шаље своју војску противу Бугара, као ваздански бранитељ српских интереса, и као прави и вјерни савезник Србије, а она ју, прије тога код Скадра, издаде — у своју, пак, свијетском рату и прије него што је Аустроугарска објавила формално рат Србији, црногорска је влада јавила влади Краљевине Србије: «Твоја судбина и наша је судбина». Аустроја пуди Црној Гори територијалне компензације само да Црна Гора остане неутрална. Црногорска је влада одбила то са презрењем и црногорска војска врши напад. Црногорска војска, још из балканског рата без икаквих средстава, бори се на смрт и живот, и напослетку, као аријер-гарда, секе жртвује, а спасава разоружане преостатке србијанске војске, ради чега врховна србијанска команда — именовано слави црногорску војску.

Г. Нашић, између многога другога, већ ома добро зна да су извјесна одјељена србијанска, приликом одступања, четири дана путовала пијенке из унутрашњости Црне Горе (Данилов град—Жабљак) у циљу да пробуду борбени фронт црногорске војске, с намјером: да се предаду аустроугарској војсци, која тада надираше од Плевала. Он зна и то, да је та иста црногорска војска повратила те несрећнике, али тек пошто је по наређењу србијанске Врховне Команде употребила оружје и крв пролила. На зар смеје г. Нашић ту црногорску војску и ту и такву Црну Гору називат издајничком, а која је и тада, као и свагда вршила сјачно своју дужност према своме народу. Да нијесу Краљ Никола и све доцније црногорске владе идеалистичку политику водиле и потчињавали без обзира политику Црне Горе само интересима заробљених својих сународника, не би Црна Гора данас била у понижавајућој ситуацији, да јој њено право на живот заштити и од оних на Конференцији, који су до јуче противу ње војевали, и који су Хабзбургцима ратне кредите у парламенту одобравали у овом истом свијетском рату...

Вама је познато, Господине Предједнице, да је црногорска влада тражила од Конференције једну анекту, која ће испитати клевете Србијине, а престононашљедник црногорски Данило позвао је шта више г. Нашића пред француски кривични суд због истих тих клевета, те је тако престолонашљедник црногорски ставио себе у положај обичног француског грађанина, само да истина, путем суда, преко јавности проговори. Званична Србија није на то пристала, јер би њен неморал био видан за свакога па и за Велике Силе. Захваљујући протекцији извјесних Великих Сила кој је много пријатније, да из засједне гађа. Званична Србија онтужује Црну Гору да је имала тајну војно-политичку конвенцију са Аустроугарском од 12. јуна 1907. године. Сами историски догађаји демантовали су ову паклену клевету, јер, као што смо видјели, Црна је Гора 1908. тражила Србији и Турској да заједнички објаве рат Аустројанцима Босне и Херцеговине. Зар нам није Аустроугарска отела Скадар — животно питање Црне Горе? Зар није Аустроугарска нудила за саму неутралност у овоме рату територијална повећања Црној Гори? А што би било од бжежеће и разоружане србијанске војске, да је црногорска војска и мало понустила? То је свакоме јасно, да би била, екуна с краљем Србије, роб и гроб. Би ли то све могло бити, да је било те конвенције за коју онтужује Србија Црну Гору? Како је тај лажни уговор састављао, по наређењу владе Србије, један гимназиски професор, он је потписао министра аустроугарског грофа Годуховски, а међутим, према томе датуму, који стоји на томе фамозном уговору, није могао бити гроф Годуховски, већ барон Ерентвал, али они могу и с таквим стварима оперисати пред Великим Силама!...

ИЗДАЈНИЦИ

ПРИМЈЕРИ НЕЧОЈСТВА И НЕВАЉАЛСТВА

По народном гуслару, у перо ставно
СРЪА ЗЛОПОГЛЕЂА

Ускоро ће из штампане папире, у засебној књизи, подужи сијев, у три пјевања, «Издајници», у коме је описан небратски и издајнички рад званичне Србије, као и рад њених плаћених агената, познатих изрода црногорских и издајника своје отаџбине. У мјесто сваког другог приказа, споменићемо прво пјевање. Цијена књиге биће 3 франка. Пријаве на претплату прима администрација нашег листа.

ЈАВЉЕНИЈЕ ПРВО

(Дотапа се у Паризу, у пролеће 1917.)

Боже мили, чуда великога!
Или грми, ил' се земља тресе,
Ил' удара море о брегове,
Ил' пуцају са града топови?
Нити грми, нит' се земља тресе,
Нит' удара море о брегове,
Нит' пуцају са града топови,
Већ збор чини изрод Горе Црне,
У Паризу граду францускоме,
А на кулу Веснића Миленка,
Од Србије земље посланика:
Све погани, гори од горега,
Најелице, грдне пропалице,
И «длачићи», женске кукавице,
Што су Црну Гору ошљачкали. —
На њилим су ноге прекретили
Луле пију, кафу приеркују,
А на уни шапте непрестано,
Добро им се лажи сударају.
Прво ти је Радовић Андрија,
Што га зову «веља гурабија»;
Друго ти је Данило Гатало,
Што га зову «мртвачко пухало»;
Треће ти је Јанко од Нахије,
Такве брате не виђех делије,
Четир' царства о њем' се грабише,
Ко ће пасош њему да потпише;¹⁾
Четврто је Ђурашковић-бане,
Ком су жене, по јунаштву, равне.²⁾
Пето, Милош Ивановић млади,
Који вино и ракији кади.
То је ето та дружина главна;
Многи уз њих сједи уз прикрајке,
Којим не знаш ни оца ни мајке:
Два Душана, Ђукић и Вуксане,
Два Душана, до два Личанина;³⁾
Љубо Крунић, Василије Бурић,
Вукмировић и млади Ђрбовић,
Млади бане Муселим Јоване,
Од Бајнца села јуначкога;
До њега је Радовић Милане,⁴⁾
Што отима шуме и забране;
Уз њих јесте брката делија
Илиј Станко, пјана арамија⁵⁾
Пробисвијет гори од горега,

1) Јанко Спасојевић-Анџелатски је, док бијаше у Русији, носио уза се четири пасоша: црногорски, србјански, бугарски и турски, те, према приликама и особама, представљао се: као Србин из Црне Горе, као Србин из Србије и као Србин из Турске, а понекад и као «братко од Бугарска».

2) Јован М. Ђурашковић, сада је велики «поборник националне ствари и уједињења», међутим, пак, активни официр, цео Балкански рат провео је као шеф једне пели у Медови, а овај рат као Гаталов изасланик за куповину потковица, самара, подреница и улара.

3) Душан Ђукић «професор» родом из Лике. Пронаош тин и алкохолничар кога је Црна Гора као Србина, лијено примила дала му хљеба и уточишта за толике године и ако је несвршени и пропао ђак.

4) Милан Радовић, пак, активни официр, ипак је рат провео као изасланик А. Радовића и Гатала за разне набавке за државу. Преваром и уцјепљивањем, у току овога рата, докопао се једне огромне шуме у новоослобођеним крајевима, а која представља јединствено од неколико милиона; иначе, он је човек кога нема зашто пас ујести. Шуму је здипно не само за себе, него и за А. Ј. Радовића, Гатала, М. Вукчевића и друге. Успостављањем Црне Горе овај ће му плаћен испрати из шак, те је стога и огорчен присталица «уједињења».

5) Доктор Станиша Илиј, пробисвијет, за кога се никад није могло сазнати: ко је, што је и одакле је, родом је, вели, однекуд из некаква села Широша, али издаје се за Личанина; називао се синоцем чувенога новосадског политичара д-ра Соса. Црна Гора га је, на своју несрећу и срамоту, очински пригрлила, дала му државну службу и адвокатску канцеларију, чим је добијекао у земљу, и најпослије, 1917., учинила га је и министром финансија. Ова древна личка самопија («Solotrinker» — како се он с поносом изражава, понемски), био је члан владе којој је «прешједавао» Мило Матановић, монструм глупости и покварености, а у којој је трећи министар био исторички идиот, командир Милутин, боље познат под именом «сека-Перса» (син Лазара Томановића). Министар Илиј је скромној државној каси црногорској — онако на фин начин — «ударно врућ шамар», цјунуо на светину своје лажности и издао Црну Гору онако, како то досад није учинио ниједан Србин.

Започене збора срамотнога
О издајству ломне Горе Црне.
Прво збори Веснићу Миленко;
На њега је од фрака одјело,
А на ноге свилене чарапе.¹⁾
Друга нема у четири земље,
У њега су медене ријечи,
Увија се ка' враг око крета,
Ама пунак губе и лукавства,
Крвника га Црна Гора нема,
Заклала га пушка црногорска!
Он овако узв бесједити:
«Здраво да сте, браћо Црногорци!
Желно сам од мога ђетинства,
Ово друштво ваше видијети,
О коме се чудна предајнија
На све стране чују и просиљу,
И ево ме лијена судбина
И доведе сада међу вама,
Да се с вама видим и познадем.
Радујем се и веселим томе.
На знање вам доносим сједеће:
Кум-Пера²⁾ је мени наредно,
И Пашић ме дивно опремно,
Снабдно ме свијем што ми треба,
Све дукатом и сувнијем златом.
Још ми рече да земљу облазим,
Сву Француску и сву Америку,
Да уредбу видим свуколику;
Да се вуци не преједу меса,
Пријатељство на стекну Брђани,
Оно мало што их је избјегло
Од крваве ломне Горе Црне,
Црне Горе и Херцеговине.
Да одлијем ђе је препуно
Да долијем ђе видим да треба;
Да прегледам у младежи зубе,
Да се ружа у три не изгуби,³⁾
Да не гине бисер у буниште,⁴⁾
И да коњу узду попритегнем;⁵⁾
На сам чуо и за ваше друштво,
Све јунака бољег од бољега,⁶⁾
Поздрав вама од цара мојега,
И пророка Пашића нашега,
Радикалска што је перјаница.
Послушајте, браћо Црногорци,
Породица света радикалска
Зна издајству праведну цијену;
Када Пашић изда отаџбину,
Он прогласи да је то «за народ»
Кад за његов рачун когод изда,
Он прогласи да је јунак добар,
И награде њему даје сваке.
Велико је царство Пашићево,
И дивна је вјера радикалска!
Шућур Богу шеснаест година⁷⁾
Од кад паћи вјеру прихватисмо,
А Србију земљу поробисмо,
Змећаре себи учинисмо,
Ми богатства себи прибависмо,
Многе куле себи позидасмо,
Све руднике за себе узесмо,
И све шуме редом исјекосмо.
Сву Србију земљу разграбисмо:
Пашић рудник,⁸⁾ Савчић

жељезницу,⁹⁾

1) Некада није имао ни ошанака а камо ли чарапа. С доласком радикала на власт промијенила му се ситуација па чак и кожа. Негаје подавно он је изјавио у неком београдском друштву да не може носити обичне чарапе и гаће него само свилене зато га у Србији од тада и зову «Миленко Свиленаћа».

2) Краљ. Петар је вјенчани кум Миленка Веснића.

3) Гледа у Јанка Спасојевића.

4) Гледа у Данила Гатала.

5) Гледа у Андрију Радовића.

6) Погледом прелети све, а највише се злустави на Гатала, на Јована М. Ђурашковића и на Андрију Радовића.

7) Пашић и радикали су на власти у Србији већ шеснаест година, т.ј. од погибије краља Александра.

8) Никола Пашић који је здипно за себе све важније руднике у Србији.

9) Милош Савчић, радикалско-самосталски министар у Србији, који је добио концесију од своје «партије» за грађу једне врло важне жељезничке пруге у Србији.

А Драшковић смотокултурницу,¹⁾
Поп Мишићу Јастребац планину,²⁾
А Којићу вардарску долину,³⁾
Сваки нешто не остаде ништа.
Ми фондове тајне учинисмо,
О, ти фонде, земаљско весеље,
Куно меда, горо од шећера,
Бањо слатка ђудевога живота
Ђе се паши у злато куцају!
О, ти фонде, наша удацница,
Источнице силе и свистине,
Изворнице власти радикалске,
Бог из тебе само бегенише
Чрез Пашића са земаљом владати.
Концесије дивне и богате
Те мислите с нама вјековати!
Почујте ме, браћо Црногорци,
Вине ваља дан радикалскања,
По година нашега сердарства;
Оставте се ломне Горе Црне
И нашега краља Николаја,
Који неда нама мирно спати
Радикалску вјеру натурати
По читавом нашем народу.
Црну Гору треба саломити,
Друге ћемо затим поробити,
И метнути под нашу заставу
Радикалску, црну и крваву:
Далмацију, Боку и Хрватску,
Херцег-Босну па и Словеначку
Војводину и Истрију с њоме.
Још један је разлог браћо томе,
У Србију хоће да с' преврне,
У Србију ми немамо наду
Хоће она да обори владу;
Она тражи Пашићеву главу;
И мом цару Петру Мркоњићу,
Ил' сигурна на рамена глава,
Србија је силна и богата,
Ал' је она, брате, чудновата;
Она воли, а зна и мрзити,
Она трни, ал' се љуто свети,
Њу ти увјек нешто ново дражи.
Нашу војску ми смо изгубили,
Сву смо земљу грдно оглодали,
До просјачког питања доћерали,
А народ смо по напола свели,
Сву Србију у црно завили,
Оста Пашић с неколико друга,
Што на паћи вјеру не похули,
То се збјека на Крф и Атину,
Пшцу, Париз, стару Картагину,⁴⁾
Шампањ нију, жене обљубљују,
Пир пирују, ка'никад до сада,
И фондове тешке изиракљују,
Сад је права радикалска влада
Свако срећан, свако задовољан.
А Србију тама притиснула,
Свуд се чује јека и грмљава;
Она сада републику тражи,
Дивно име и свету слободу,
На паћи је вјеру сад пљунула,
Ратари нам лафи постадоше;
Није вино пошто прије било.
У нас стене на свакоју страну,
Зло под горим, као добро подзлом.
Облаци се свуда црни вију,
Земља спрема вулкан изненада,
Хоће наша пропанути влада,
Један облак већ смо расћерали,
Харамбаши главу погубили,
По имену Анис-Димитрију,⁵⁾
Полковнику нашем у гвардију,⁶⁾
И са њиме многу арамију
Која нама на путу бијаше

1) Милорад Драшковић, радикалско-самосталски министар, који је спремао да задужи Србију једном милијардом франака за увођење тобож смотокултуре (пољопривредне справе на мотор). У ствари, под овим пројектом крила се велика лупешка дружина радикала, која је хтјела да ошљачка Србију. Познати београдски новинар Св. М. Јакшић открио је овај лоповлук и назвао га, не смотокултура, него «смотокултура», јер је збила био створен за сматвање милиона. Због тога је 1918. Јакшића осудио битољски суд, односно радикали, на смрт, те сад под том казном живи у Швајцарској.

2) Поп-Мишић, радикалски посланик у Србији, убица неколицине људи и концесионар најбоље државне шуме у Србији.

3) Сретен Којић, радикалски посланик у Србији, знаменит зеленаш «закупио» је са осталим радикалима — међу којима је и један Црногорац Мил. Драшковић, звали «сечишума» (или, што би Црногорци рекли «Шумосјековић») огромна шума на Косову.

4) Бизерта (Африка).

5) Драгутин Димитријевић-Анис пуковник србјански, стрјељан је, 1917. са још неким официрима због «завјере» против престолонаследника Александра.

И нашем радикалском царству.
Ипак наше царство пропануће
У Србији земљи православној,
Због полома који починисмо,
И издајства од наше дружине;
Одметну се Трифковић Марко,
Одметну се Стојановић Коста,
Два јунака Дража и Драгољуб
А и Настас љута крвопија.¹⁾
Још је многа арамија с њима;
Заведоше радикалску војску
За Голеша чувену планину,
Да не слуши дину радикалском
И Пашићу шеноме пророку.
Још се многа бела одметнуше,
Од Србије од земље убаво
У Швајцарску земљу камениту,
Чете купе на пас ударају
Хајдукују, никог не питају,
Ту је црни Света арамбаша,
Крвопија већ одавна наша,
По имену што се Јакшић каже,²⁾
У њега је лаки џефердаре,
Или Мандушић бољега немаше,
Девет пута све с једнако чује.
Он ти води до хиљаду друга
Све љутога нашега крвника,
Све горега један од другога,
Тамо ти је Московљевић Жика³⁾
Уз њега је Мишић Бориславе,⁴⁾
Млад је хајдук, ал' печене очи;
А за њима још триста хајдука
Све љешнега један од другога,
Мријет' неће док свијета траје.
О проклета земљо Швајцарско!
Многа ли си чуда починила,
Многе ли си царе преврнула
И хајдуке многе сачувала.
Прости да су Света и Борислав,
Ал' не проста друга хајдучија
Демократска што не се назива,
Демократска земља Југ-Славија,⁵⁾
Што нам тражи земљу федералну,
И још правду за свакога равну,
Она неће ни царе ни краље,
Она неће Пашић-Радикале,
Него народ да сам собом влада,
Њу предводе многе арамбаше,
Од Хрватске и од Словеначке,
Од Србије и од Далмације,
Херцег-Босне и од Црне Горе,
Славоније и Истрије с њоме
И од наше китне Војводине.
На вјеру их мишљасмо мамити,
На злато их мишљасмо купити,
Но хајдуци боја навикнути,
Не даше се нама преварити
Већ ми боја морасмо примити.
Још су нам се многи одметнули,
У Шведији Кацлеровић Трипо,
А у Лондон Поповић Душане;⁶⁾
Са њима је три хиљаде друга,
Социјала горег од горега,
Што црвену дигоме заставу,
И нараву неку нову траже,
Династију хоће да истраже.
Још нас мори једна веља мука
Србији смо земљи обећали:
Све градове до мора синјега,
Све градове и све покрајине,
Хабзбургова царства староставна.
Пријатељи наши издадоше,
И почеше неке разговоре,
С Хабзбурговцем нашијем
крвником,
Да м' оставе недируто царство⁷⁾

1) Марко Трифковић бив. министар председанија Коста Стојановић, др. Дража Павловић, др. Драгољуб Аранђеловић, Настас Петровић бивши министар. Због злоупотребе, корупције, и противустановног рада И. Пашића истушили су, са још неколико главнијих посланика, из радикалне странке и основали посебан клуб.

2) Светислав М. Јакшић, директор београдског листа «Штампан».

3) Адвокат из Крагујевца.

4) Новинар из Београда и бивши директор «Српског Листа».

5) У току овога рата једна група интелектуалаца и омладине била је развила у Швајцарској живу пропаганду у корист федеративне југословенске републике.

6) Прваци социјално-демократске странке у Србији.

7) У пролеће 1917. између Савезника и Аустрије били су преговори о закључењу посебног мира са Аустријом. Аустрија је требала да остави недируто, а она је предложила да се Србији даде као накнада Црна Гора. Тада је почела кампања у новинама против Црне Горе, само да би се лакше учинило недовољно према Црној Гори. Тај сраман посао вршен је у главном преко Андрије Радовића и других му.

То је нама врло жао било,
Јер то значи пропаст радикала
И нашега Петра Мркоњића.
Ми пешкеше морамо носити
У Србију земљу плаховиту,
Какве било и од куда било;
Црну Гору ми смо наумили
У пешкеше дати Мркоњићу,
И тим рају преварити нашу.
За ово смо много задобили,
Иноземце, наше пријатеље,
Све дукатом и сувијем златом,
Концесијом шума и рудника;
Цериде смо многе подкупили
Те нам пишу, како нам је драго.
Опасност је, ипак, превелика,
Књига нам се свела на два слова,
Погубише свуда радикали
Погубише душом и тијелом
Ка' да у њих удри муња жива.
Ми ни на пут ни на дом остасмо,
На потрку свијема мукама,
Нестаде нам сва редом дружина,
Још се држи патак Љубомир,¹⁾
Доктор Пинчић²⁾ д'јете Велизаре,³⁾
Два доктора, оба Марковића,
Пендек Лаза и Вождар с њиме⁴⁾
И Станоје писац Историје.⁵⁾
Још нам оста Цинцарија љута,
Што не пушта Пашићева скута;
Михајловић, сикеткар Љубомир,⁶⁾
И Поповић Тића, Цинцарице⁷⁾
Никољ Јоца⁸⁾ и Среброљуб⁹⁾ с њиме.
За то браћо моја Црногорци
Да се сада добро послушамо.
Ја сам чуо већ за ваше друштво,
Да сте своју земљу опљачкали,
Рачуне никоме не дали;
Лиферанти, да сте и ви били,
И на томе много зарадили,
И шуме сте многе задобили;
И вама се иста судба спрема,
Која нас је сада саставила.
Ви сте чули за ону каницу,
Што нам народ спрема у Србију,
Пасоци мисле свима да нам траже,
Тешко томе коме не ваљадне.
То и за вас спрема Црна Гора,
Биће за вас много разговора;
Све то, браћо, треба предвидјети.

1) Љубомир Јовановић-Наташ, бивши министар.

2) Др. М. Пинчић, бивши министар.

3) Др. В. Јанковић кул Пашићев и бивши министар.

4) Др. Вожа Марковић, професор и познати «криминалиста» србијански и др. Лаза Марковић, професор, прозван због свог необично малог раста Пендек.

5) Станоје Станојевић познати дворско-тиранијски «историчар» и трумбеташ Николе Пашића.

6) Бивши србијански посланик на Цетинју.

7) Бивши отправник послова на Цетинју.

8) Јоца Јовановић - Пижон (голуб) бивши посланик у Лондону.

9) Др. Среброљуб Марковић, бивши секретар србијанског посанства на Цетинју, ухваћен је 1918. да пренесе у дипломатској вазини из Француске у Швајцарској платину, која је ишла одакле у Немачку. Од тада добио је име «Среброљуб». Марковић и сви горњи дипломати јесу Срби по имену, а по крви Цинцари.

Ко је годе од нашега друштва,
Да устаје на ноге јуначке,
Да дикемо срушене олтаре,
Да на њима крсте исправљамо,
Да пропоје вјера радикалска,
Стару пјесну и старе начине.¹⁾
Спомен'те се, браћо Црногорци,
Спомен'те се дјела витешкијех,
Нечувене славе неваљалства,
Што учиније Дука од Медуна
И са њиме Ивановић Саво
И Липовац Петар дивдарице,
Хајте к мени и Пашићу моме
Да вас водим Петру честитоме,
Признајте га ви за свога краља,
Нададните лозни Гору Црну,
Удри врага, не остав' му трага!
Све ћемо вас даривати редом,
Све на друга по пар од хаљина,
Од првене чохе венецијанца,
Павезене свилом пребредене,
Пакићене златом жеженијем;
Главарима у срму оружје;
А Андрији пет стотин-хиљада,
И сувише благо из ризнице,
И сувише жито и житинице,
Ваши, господо, колико вам је драго.
Ко ће море пресушити сиње!
Ко ли наше фонде испразнити!
Док је од вас трага и кољена,
Да носите, колико ви драго!
О, Андрија, ти си уман човјек,
Срећа ти је у крила удрила,
А дјела ти способности кажу;
За тебе је мало то што имаш,
Код нас можеш много више бити.
Чуј, Гатало, сриска перјанице,
И Миљане, Јанко и Јоване,
И сва ваша дружина остала
Све ћу редом учинит' честите
Одлучујте и не дангубите
Јер ће посл'је бити касно за вас!²⁾
Тад се диже Радовић Андрија,
Јунак добар, ал' образа нема
Превари се курва неваљала,
Он онако поче бесједити:
«Хвала теби, Веснићу Миленко,
Хвала теби на твојем говору
Жељкујем те ка' озеба' сунце;
Ц'јело друштво пречезну за тобом,
Гора с гором састат' се не може,
Али поган може са поганим.
Удар нађе искру у камену,
Без њега би у кам очајала,
Среброљубац лако среброљупца.
Ја сам прона' што и решето
Овај тешки свијет нештао.

1) При изговору ових ријечи плаче и брише сузе. То растури и остале, први запљана Ђукић, па за њим остали. Ивановић и Пашић нијесу никакво ни престајали плакати за све вријеме говора, јер су били дошла са сузним очима. Једино Крунић и Радовић уваљали очи, па — ни да трешу.

2) На ове ријечи поче једно првобитно кретање међу присутнима. Гаталу се спусти онај брк што му стоји усправно, те изгледаше као Вук Мавдушић; Јанку Спасојевићу удеће једна муха у нос, а Андрији заиграше сами оба рена.

Све што бити и не бити може,
Мени ништа није непознато.
Ушио сам дубоке науке,
Дванут су ме у Млетке шиљали,
Знао сам куле и мостове,
Градио сам на Блату бродове
Подизао све главне друмове,
Поред кућа мојих пријатеља;¹⁾
У копно сам море уводио²⁾
И законе многе ископио.
Три звања сам од једном имао,
И земљи сам многа добра дао:
Све дације и порезе редом,
Полицију и тајну и јавну;
У државни савјет сам сједио,
И монопол ја сам земљи дао.
Постига' сам сва могућа звања
Све чинове и сва почитања;
Све ордене ја сам задобио,
Тридест-осам ја их имам равно.
Над свом овом грдином мјешавином,
Умна сила моја торжествова.
Видим браћо сви се ви чудите
Откуд ова слава и успјеси?!
Муж је брањич жене и ђетета,
А код мене, то је наопако.
Жена брањич, основ мог напретка.
У рату сам ја лиферант био,
Милионе многе утрошио,
А рачуна ником не поднио.
Господар ме за ово послао,
Да му народ не скапље од глади,
Нарочито не учинијех ништа,
И оставих земљу без чега,
С тога илије поста душманима.
Страшне клетве, напаяј и уздахе,
Ја још сада непрестано чујем.
Ка' авет' ме оне свуда гоне.
Ја сам кривац Богу и народу,
Па ког страшне довукох громове.
Ја сам кривац, о народе вјерни,
Јер у твоје не стадох редове,
Да са твојом наднем величином,
Ал' са славом с тобом да останем;
По потоња памет не помаже!
Сјетинства сам у двору подивљен,
Разблажена и млавава душа
Стрени грдио од рата крвава.
Што ћу крити, кад видјех дукате
И њихову силу у свијету,
Тад помислих чисто у намети,
Да се једном избавим невоље,
Сиротинје наше црногорске;
Миллион сам тада зарадио,³⁾
На бакшише око куновице

1) Један од главних црногорских путова Подгорина-Андријевица спроведен је нарочито поред имана негово зета у Братоножиће и ако је он морао проћи дозном Мораче. Због овога овај пут је зими, ушљед снегова неупотребљив.

2) Андрија је, као «вишњер», покушао да исуши «Удњинско Благо», међутијем, он је то тако вјешто извео (исто као и «политику уједињења») да је у копно ушло море. На тај начин он је општено један врло велики комплекс земљишта до тада употребљивог.

3) Од само једне фирме у Француској, код које је купио панталоне за митраљезе, односно од црногорске државе, за чији је рачун узимао панталке, дигао је 20 од сто на провизије.

За исхрану наше Горе Црне;
Али то је само за предручак.
По је данас свијет наопаки,
Не мож' ништа рећи ил' учињет;
А да ти се та час не сазнаде,
Нема тога ко с' не боји чега,
Да није оно свога хлада.
Када других жбира не имаде
То је свијетост, те земљи свијетли,
Ил' играње по небу звијезда,
А и мјесец рђав свједок није.
Сазнаде се сва моја работа.
У Црну је Гору данас друкче
Није оно што је прије било,
Уљегла је зука у народа,
Потресла се душа у народу,
Већ ми на нос мирнису вјешала,
Ја се тамо вратити не могу,
Господар ми више дат' не може,
До овога што је до сад било.
Треба тражит' новог господара
Треба тражит' сад нове начине
За славит' се и тећи богатство!
А ко ли ме очи не варају
И ви сви сте у мом положају,
Ви рачуне и'јесте положили
Ни фермана од владе добили
Да при вама није што остало.
Је л' овако Данило Гатало,
Је л' овако Крунић Љубомир,
Је л' овако Ђурашковић Јово,
Је л' овако Ђукићу Душане,
Је л' овако Радовић Миљане?¹⁾
Све погани одједном викнуше:
Тако јесте, а да већ никако!
Бог да живи Веснића Миленка,
Бог да живи Пашића Николу,
Бог да живи Петра Мркоњића.

(За дуго се још разлијегаху усклици «живио». Ђурашковић и Спасојевић надмећу се ко ће јаче и дуже клицати. И један и други хтјели су да се сваки од њих чује и види као најодушевљенији. — Хватају се у коло, које поведе Веснић. Спасојевић и Ђукић отимљу се, који ће се од њих двојице ухватити до коловоћа. Гатало удара уз димле, а Јован Ђурашковић и Милан Радовић ставили прет у ухо и поју из гласа.)

1) Гатало, као глав. држ. интендант, није положио рачуне о огромној државној имовини којом је руководио. Љубо Крунић био је управник богате скадарске царинарнице, такође није положио рачуне. Гатало и Андрија оптуживали су га да је дигао знатне суме приликом бјегства из Скадра; због тога му нијесу хтјели ни дати задуго службу при црногорској влади у Француској, но тек кад ни је подвикнуо, да су и они «исто што и он» и кад се обвезао да ће радити на «уједињење» помпловали су га и дали му службу. Ђурашковић, као набављач за рачун државе за вријеме овога рата, није положио рачуне. Иста је случај и са Ђукићем, који није положио рачуне од скадарске општине, нарочито оне од општинске хипотекарне банке у Скадру. Милан Радовић био је интендант у Скадру и набављач за црногорску и србијанску војску; како је пошито радно, довољно је навео само то, да га је Миљивоје Николић, србијански интендант прве класе, дао полицијом ухватити при одступању у Бешу, тачно 10. јануара 1916., и одузети му неколике хиљаде динара «уштеђевине»; што тада није ухваћен, разлог је општи хаос и невоље нас неколицине Црногорца: да му тијем «не окину нос».